

Central European
Digital Media
Observatory

Dezinformačné naratívy na Slovensku

CEDMO Special Brief

August 2023

Publikované 4. septembra 2023

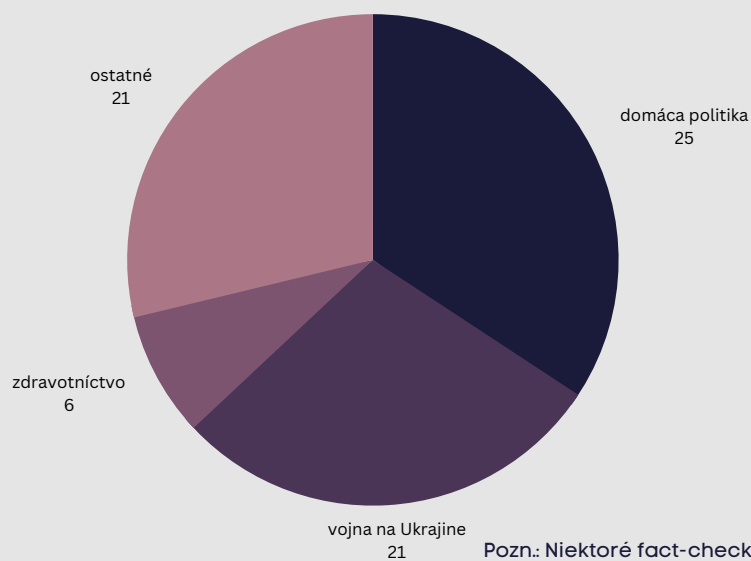
Trendy dezinformačných naratívov

Hlavné trendy a dezinformačné naratívy v júli a v auguste 2023

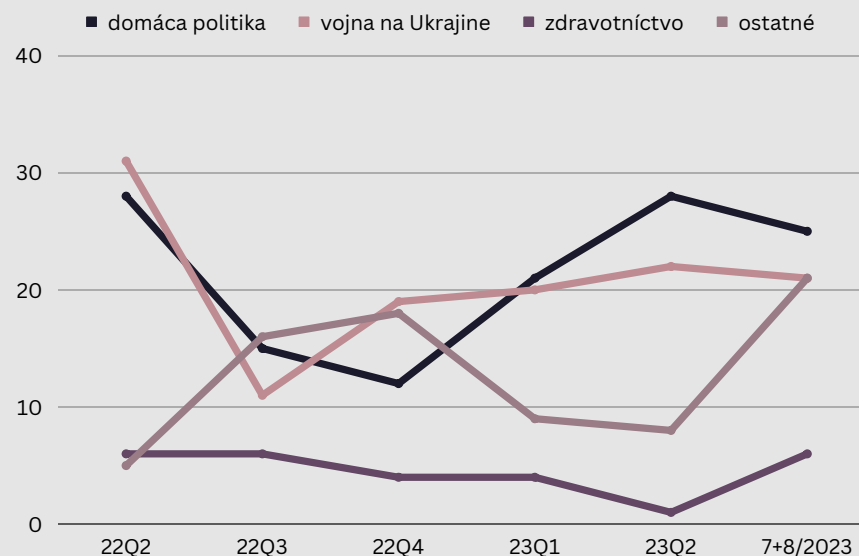
V júli a v auguste 2023 bola v slovenskom online priestore stále významne zastúpená téma vojny na Ukrajine, do popredia sa však dostala aj domáca politika, najmä v súvislosti s blížiacimi sa parlamentnými voľbami. Fact-checkingové organizácie v CEDMO v tomto štvrtroku publikovali 73 fact-checkov v slovenčine, 21 z nich sa týkalo situácie na Ukrajine alebo domáceho diania súvisiaceho s Ukrajinou a v 6 článkoch sa fact-checkeri venovali téme zdravotníctva.

Zastúpenie tém vo fact-checkových textoch

júl – august 2023

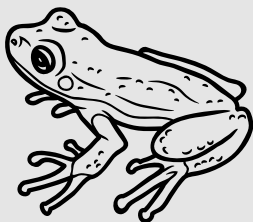
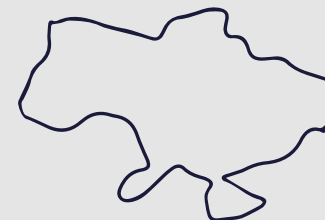
Pozn.: Niektoré fact-checky sa týkajú viacerých tém zároveň.

Hlavné naratívy na Slovensku

Videá z Ukrajiny

Fact-checkingové organizácie v CEDMO sa zaoberali príspevkami, ktoré mylne prezentovali videá z Ukrajiny ako dôkaz toho, že sa ukrajinskí vojaci vo veľkom vzdávajú a bojové videá sú zinscenované. Prvé video zachytáva májovú výmenu zajatcov, facebookové príspevky ho ale prezentovali ako záber na vzdávajúce sa ukrajinské jednotky. Na druhom videu, ktoré overovali fact-checkeri združení v CEDMO, je vidieť bojové akcie, v pozadí sa ale mihne fotografka v reflexnej veste. Toto video z výcvikového strediska pre verejnosť však proruské telegramové kanály začali šíriť ako dôkaz toho, že ukrajinská strana v skutočnosti bojové videá len finguje.

Škodlivé látky v potravinách

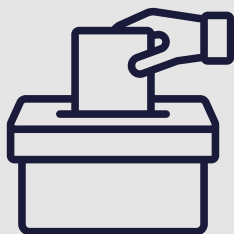
V letných mesiacoch sa na sociálnych sieťach opäť začali vo väčšej miere objavovať príspevky poukazujúce na údajné škodlivé látky v niektorých potravinách. Hlavným terčom konšpiračných teórií sa stala značka Rainforest Alliance, ktorá označuje potraviny vyprodukované v súlade s princípmi udržateľnosti. Fact-checkingové organizácie Demagog.cz a AFP vyvracali virálne príspevky, podľa ktorých sa do produktov označených zelenou žabkou – logom Rainforest Alliance – pridáva hmyz, GMO, látky z vakcín, hormóny či ďalšie chemikálie. Konšpiračné teórie poukazujú aj na údajný vplyv Európskej únie či Billa Gatesa. Ten sa stal aj terčom ďalšej teórie o údajnej škodlivosti potravín s označením Apeel. Ako popísali fact-checkeri CEDMO, všetky tieto tvrdenia sú nepodložené.

Hlavné naratívy na Slovensku

Politika

Vymyslený predvolebný prieskum

V júli sa na Facebooku šíril vymyslený predvolebný prieskum, ktorý zveličoval podporu opozičných strán. Tvrdil, že prieskum rakúskej televízie ukázal viac ako 32% podporu pro Smer-SSD a vyššie čísla pre ďalšie opozičné strany ako Hlas a Republika. Ako uvádza Demagog.sk, žiadna rakúska televízia ani médiom taký prieskum nezverejnili. Prezentované čísla sa navyše výrazne líšia od prieskumov slovenských agentúr. Facebookový príspevok s falošným prieskumom tak spochybňuje objektivitu reálnych prieskumov verejnej mienky, o ktorých informujú médiá ako Denník N.

Niektorí slovenskí politici poukazovali v júli na možné ovplyvňovanie volieb zo strany mimovládnych organizácií a spoločnosti ESET. Ako popísal web Infosecurity.sk, softvérová spoločnosť ESET obvinenia jednoznačne vyvrátila, keďže Štatistický úrad SR pri počítaní hlasov žiaden softvér od tejto firmy nepoužíva. Aj kampaň na zvýšenie volebnej účasti mladých ľudí bola označená za komplot s cieľom zlepšiť výsledky “proamerických” a “provojnových” strán, napriek tomu, že k voľbe žiadnej konkrétnej strany nevyzýva.

Spochybňovanie volieb

Dezinformácie o transrodových ľuďoch

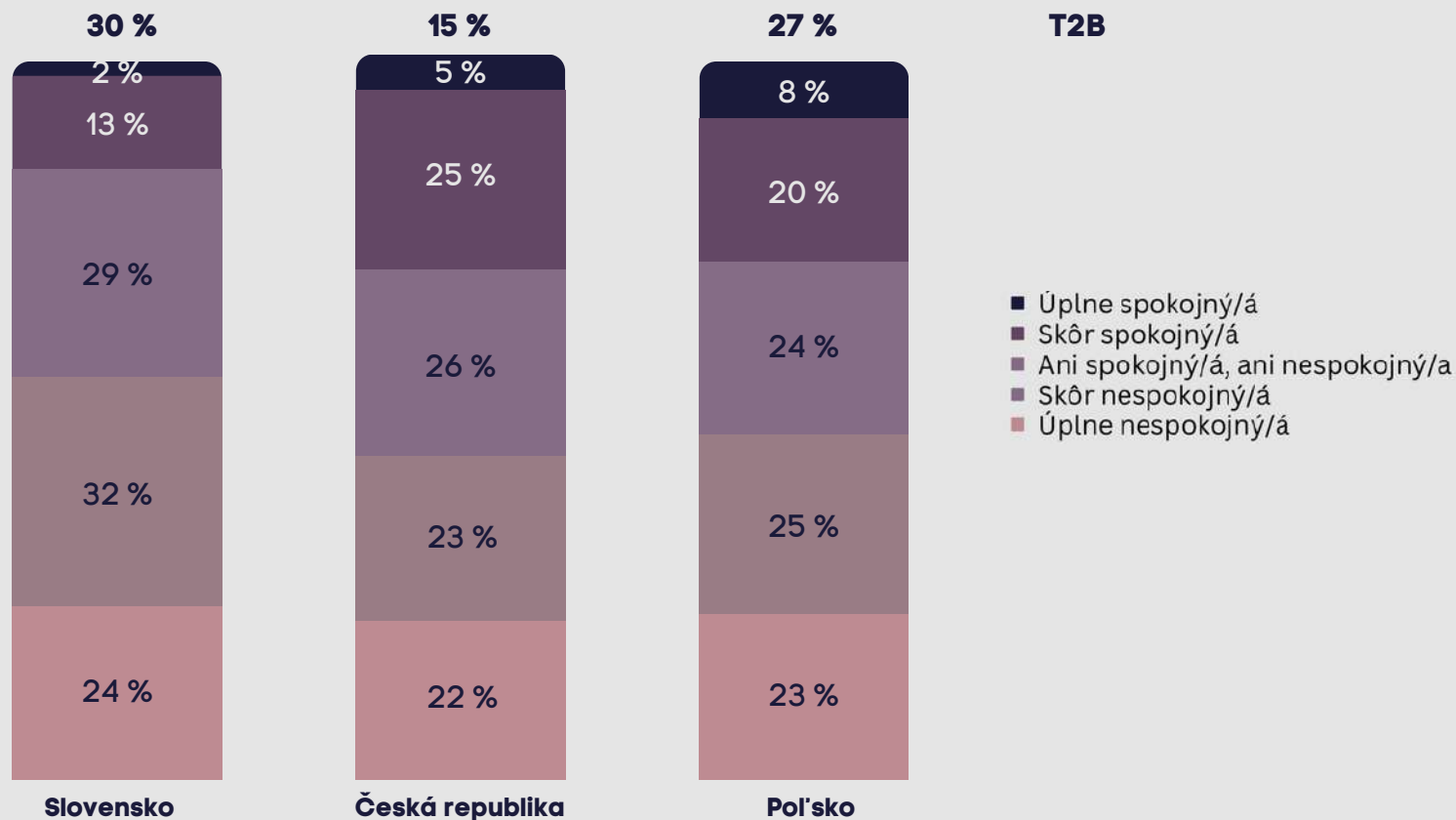
V júli sa podobne ako v iných európskych krajinách pri príležitosti pochodov PRIDE aj politici na Slovensku venovali zvýšenú pozornosť LGBTI+ téme. Demagog.sk upozorňoval na zavádzajúce informácie vykresľujúce transrodových ľudí ako spoločenskú hrozbu: v zahraničí sa nepotvrdili kolujúce informácie o deťoch, ktoré sa na školách identifikujú ako zvieratá. Politici tiež nepravdivo argumentovali pri téme hormonálnej terapie, ktorá nevyvoláva depresie, naopak podľa vedeckých štúdií mentálne zdravie transrodových ľudí zlepšuje.

Spokojnosť s demokraciou: medzinárodné porovnanie

Najmenej spokojní s fungovaním demokracie sú Slováci, verí jej len 15 %. V Česku a v Poľsku je spokojnosť s demokraciou oproti Slovensku takmer dvojnásobná.

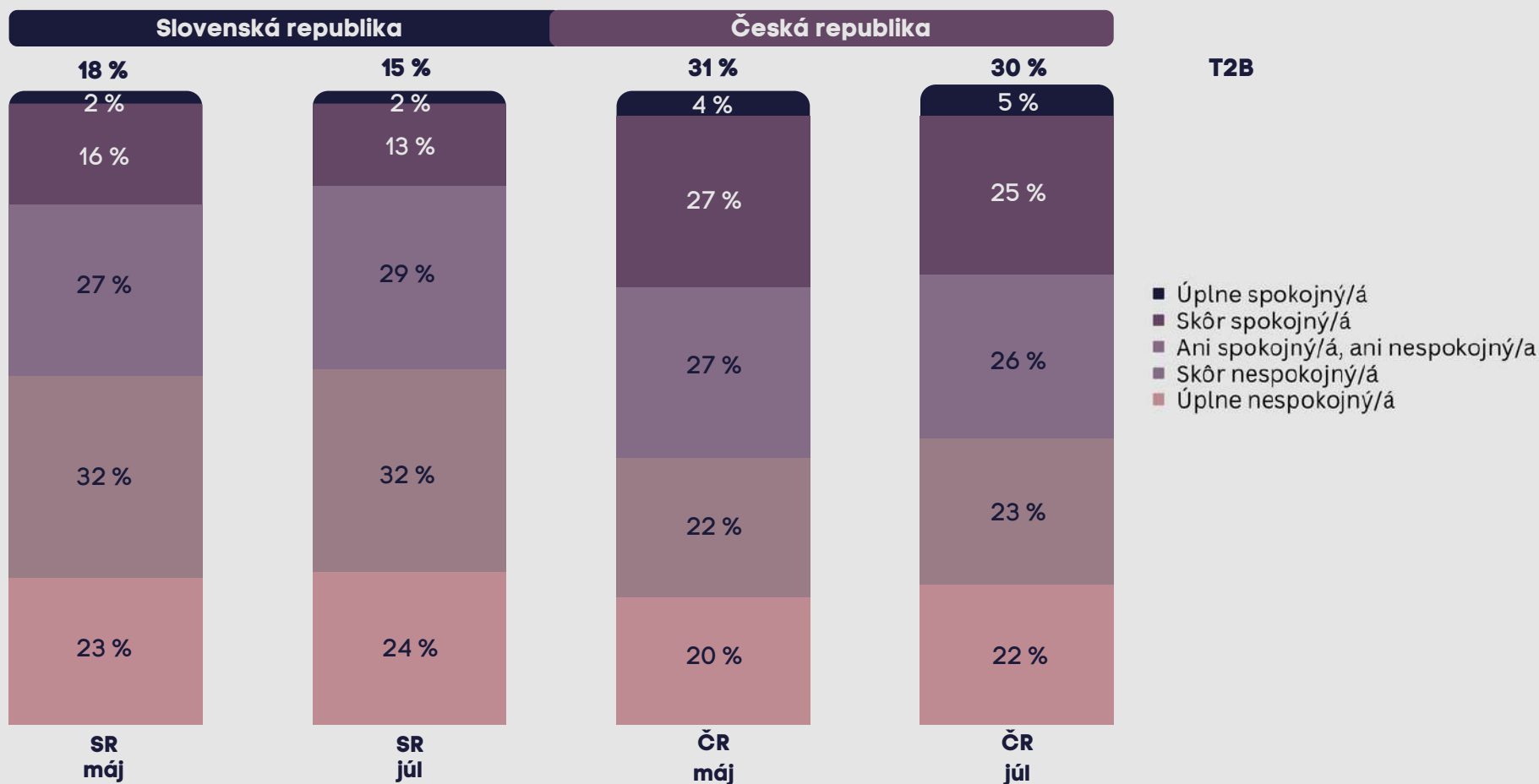
Otázka: Ako ste spokojný/á s fungovaním demokracie v Českej republike / na Slovensku / Poľsku?

Spokojnosť s demokraciou na Slovensku a v ČR – porovnanie v čase

Spokojnosť s demokraciou zostáva v ČR a SR relatívne stabilná. Spokojnosť s demokraciou v Českej republike od mája klesla o 1%. Na Slovensku poklesla o 3%.

Otázka: Ako ste spokojný/á s fungovaním demokracie v Českej republike / na Slovensku?

Popis krajiny vlastnými obyvateľmi – medzinárodné porovnanie

Najpesimistickejšie svoju krajinu vidia Slováci. Nadpolovičné väčšiny všetkých troch populácií veria, že majorita politikov je skorumpovaná.

Otázka: Do akej miery podľa Vás popisujú nasledujúce tvrdenia situáciu v Českej republike/na Slovensku/ v Poľsku?

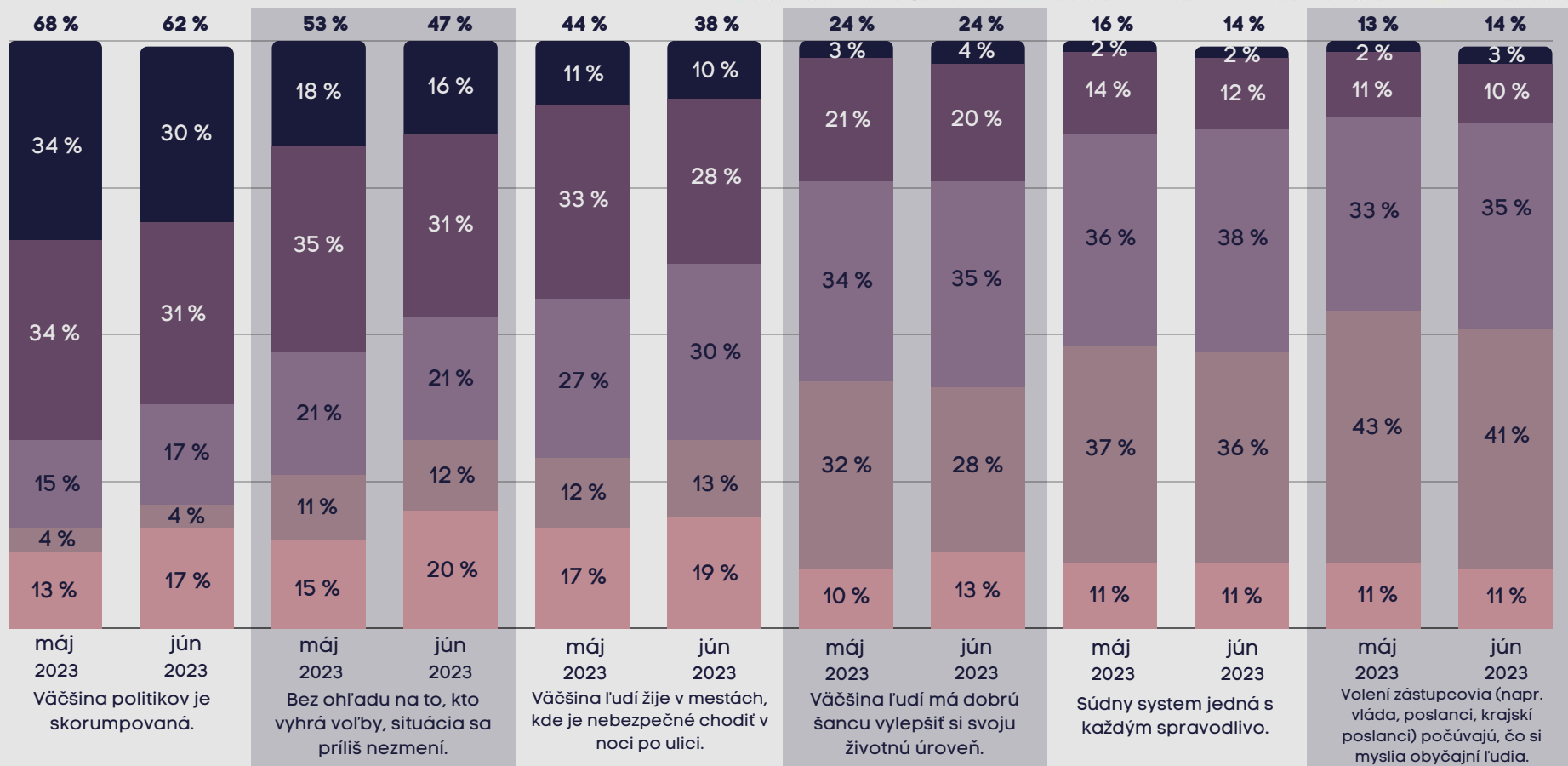
	Priemerné hodnoty	Slovensko	Česká republika	Poľsko
Väčšina politikov je skorumpovaná.	64 %	62 %	68 %	63 %
Bez ohľadu na to, kto vyhrá voľby, situácia sa príliš nezmení.	50 %	47 %	56 %	48 %
Väčšina ľudí žije v mestách, kde je nebezpečné chodiť v noci po ulici.	38 %	38 %	41 %	35 %
Väčšina ľudí má dobrú šancu vylepšiť si svoju životnú úroveň.	32 %	24 %	39 %	34 %
Súdny systém jedná s každým spravodlivo.	23 %	14 %	37 %	18 %
Volení zástupcovia (napr. vláda, poslanci, krajskí poslanci) počúvajú, čo si myslia obyčajní ľudia.	19 %	14 %	20 %	22 %

Popis Slovenskej republiky vlastnými obyvateľmi – porovnanie v čase

V porovnaní s predchádzajúcou vlnou Slováci súhlasia menej často s tým, že je väčšina politikov skorumpovaná, že sa situácia príliš nezmení bez ohľadu na to, kto vyhrá voľby, a že väčšina ľudí žije v mestách, kde je nebezpečné chodiť v noci po ulici. Rozdiel tvorí 6 p.b.

Otázka: Do akej miery podľa Vás popisujú nasledujúce tvrdenia situáciu na Slovensku?

■ Neviem (bez odpovedi) ■ Vôbec ■ Zle ■ Celkom dobre ■ Veľmi dobre

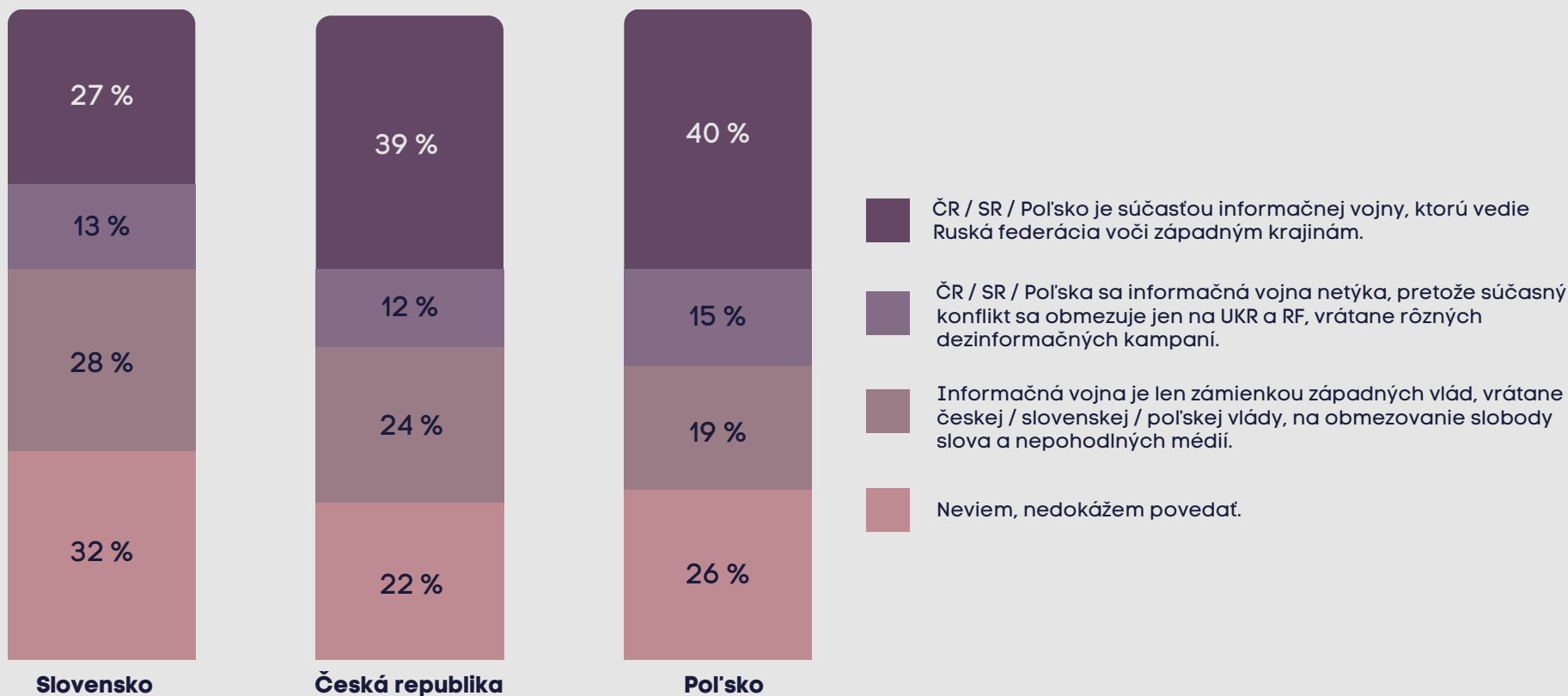
Pozn.: T2B = súčet odpovedí „Veľmi dobre“ a „Celkom dobre“

Báza: SR – máj n = 1004, jún n = 1005

Vnímanie informačnej vojny: medzinárodné porovnanie

Ľudia v Poľsku oproti Čechom a Slovákom menej často uvádzajú, že informačná vojna je len zámienkou západných vlád na obmedzovanie slobody slova. Naopak Slováci si oproti Čechom a Poliakom menej často myslia, že je Slovensko súčasťou informačnej vojny.

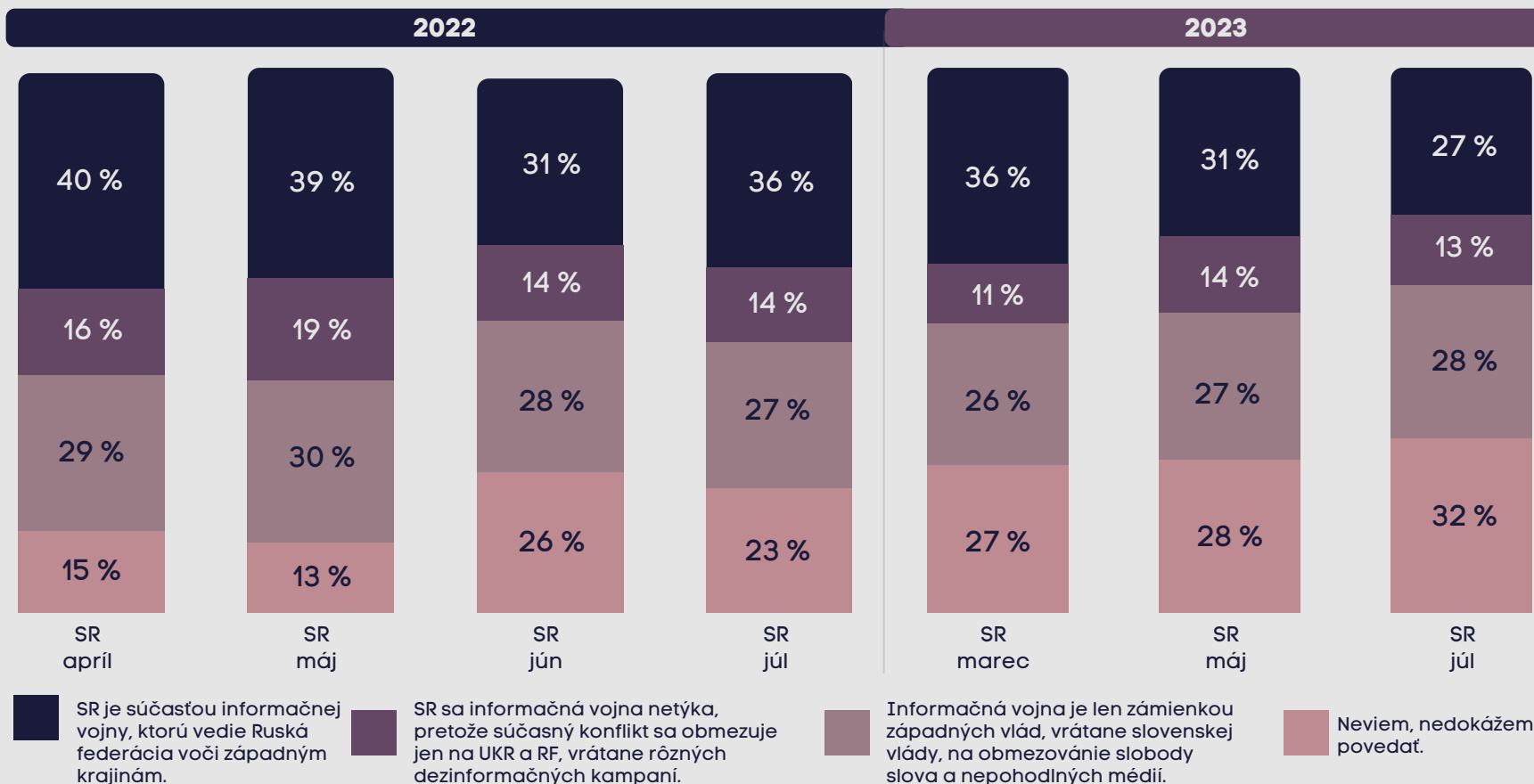
Otázka: Ktorý z nasledujúcich výrokov najlepšie vystihuje Váš pohľad na vojenský konflikt na Ukrajine, resp. jeho dopady na Českú republiku / Slovensko / Poľsko?

Vnímanie informačnej vojny na Slovensku

Na Slovensku stále klesá počet ľudí, ktorí uviedli, že ich krajina je súčasťou informačnej vojny vedenej Ruskom. Po prvýkrát sa vyrovnal s počtom ľudí, ktorí uvádzajú, že informačná vojna je iba zámienkou západných vlád na obmedzovanie slobody slova. Tretina Slovákov si nie je istá odpoveďou.

Otázka: Ktorý z nasledujúcich výrokov najlepšie vystihuje Váš pohľad na vojenský konflikt na Ukrajine, resp. jeho dopady na Slovensko?

Dôveryhodnosť dezinformácií: medzinárodné porovnanie

Česi a Slováci najčastejšie veria dezinformácii o tom, že Volodymyr Zelenskyj bol vypísaný pri návšteve Česka. Poliaci najviac veria správe o zvýšenom výskyte rádiácie na území Česka a Slovenska.

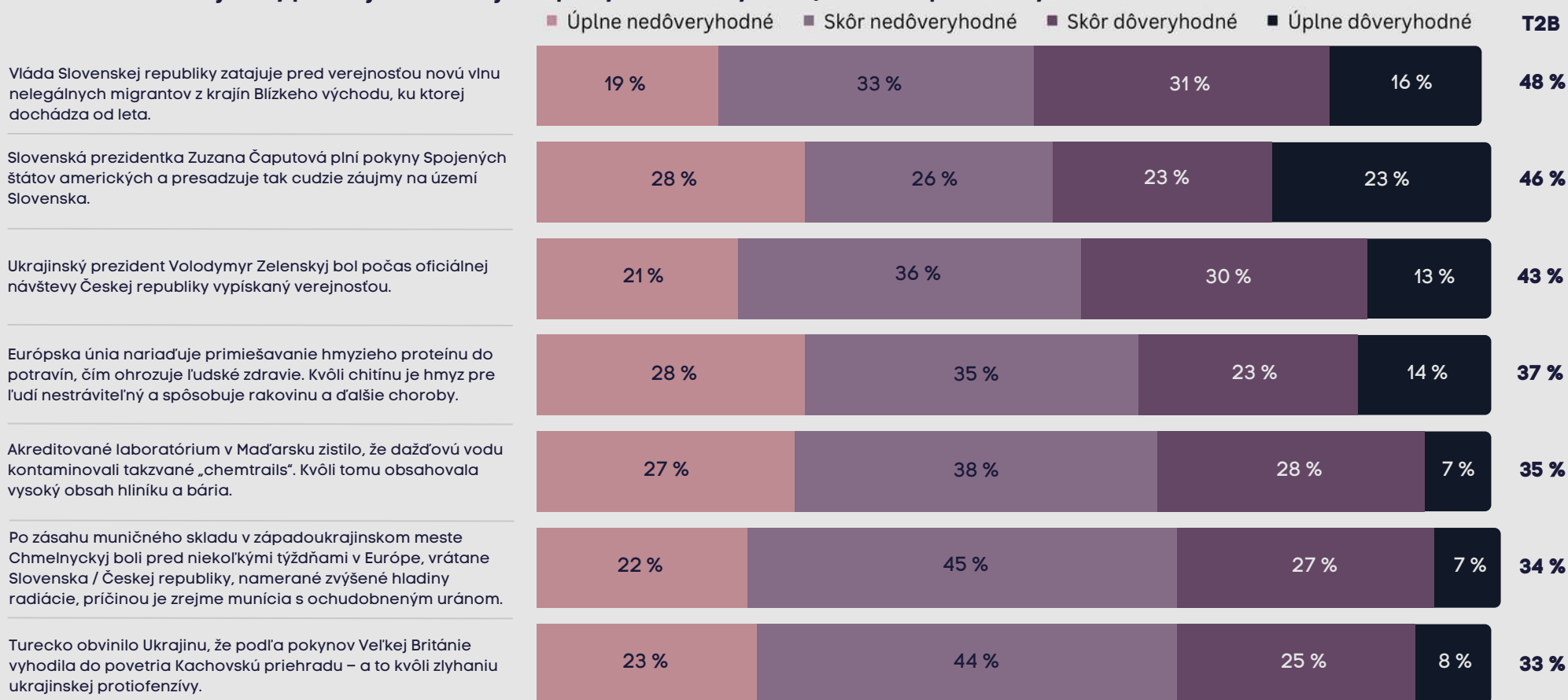
Otázka: Do akej miery považujete nasledujúce správy za nedôveryhodné, alebo naopak dôveryhodné?

	Priemerné hodnoty	Slovensko	Česká republika	Poľsko
Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj bol počas oficiálnej návštevy Českej republiky vypísaný verejnosťou.	38 %	43 %	40 %	31 %
Po zásahu muničného skladu v západoukrajinskom mestě Chmelnyckyj boli pred niekoľkými týždňami v Európe, vrátane Slovenska / Českej republiky, namerané zvýšené hladiny rádiácie, príčinou je zrejme munícia s ochudobneným uránom.	37 %	34 %	37 %	42 %
Akreditované laboratórium v Maďarsku zistilo, že dažďovú vodu kontaminovali takzvané „chemtrails“. Kvôli tomu obsahovala vysoký obsah hliníku a bária.	36 %	35 %	33 %	41 %
Európska únia nariaďuje primiešavanie hmyzieho proteínu do potravín, čím ohrozuje ľudské zdravie. Kvôli chitínu je hmyz pre ľudí nestráviteľný a spôsobuje rakovinu a ďalšie choroby.	36 %	37 %	35 %	37 %
Turecko obvinilo Ukrajinu, že podľa pokynov Veľkej Británie vyhodila do povetria Kachovskú priehradu – a to kvôli zlyhaniu ukrajinskej protiofenzívy.	32 %	33 %	37 %	27 %

Dôveryhodnosť dezinformácií na Slovensku

Necelá polovica Slovákov verí, že správa o zatajovaní novej vlny migrantov slovenskou vládou je dôveryhodná a že slovenská prezidentka plní pokyny USA, čím presadzuje cudzie záujmy na území Slovenska.

Otázka: Do akej miery považujete nasledujúce správy za nedôveryhodné, alebo naopak dôveryhodné?

Pozn.: T2B = súčet odpovedí „Úplne dôveryhodné“ a „Skôr dôveryhodné“

Báza: ČR n = 1061; SR n = 1005; PL n = 1001

Metodika výskumu

Veľkosť vzorky	1005 respondentov v SR, 1061 respondentov v ČR, 1001 respondentov v PL
Termín zberu dát	17. 7. – 25. 7. 2023
Metóda zberu dát	dotazníky metódou CASI pomocou online panelov Populace.cz, Populacia.sk a Ipsos Interactive Services Poland
Reprezentativita	reprezentatívna vzorka populácie ČR, SR a PL staršia než 18 rokov (kvótny výber podľa pohlavia, veku, kraju, veľkosti sídla a vzdelania)
Realizátor a zadávateľ	výskum realizuje spoločnosť Ipsos (člen SAVA a SIMAR) exkluzívne pre Univerzitu Karlovu – CEDMO

Táto publikácia zhrňa prácu vybraných fact-checkingových organizácií v rámci CEDMO (AFP, Demagog.sk a Infosecurity.sk) do augusta 2023.

Odkazy na všetky fact-checkové výstupy použité v tejto publikácii nájdete TU.

Za obsah fact-checkingovej časti publikácie je zodpovedný Demagog.cz, kontaktná osoba: Petr Gongala, e-mail: petr.gongala@demagog.cz.

Za obsah výskumnej časti publikácie je zodpovedná Univerzita Karlova, kontaktná osoba: Václav Moravec, e-mail: vaclav.moravec@fsv.cuni.cz

Kontaktná osoba CEDMO: Anja Grabovac, e-mail: anja.grabovac@fsv.cuni.cz

UNIVERZITA
KARLOVA

KINIT